

”Tukiviittomin kaksikielisyyteen”

Portlandin (USA) Suomi-koulussa opiskellaan suomea lauluun
liitettyjen viittomien tuella

Päivi Malmi

Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus (240 op)

05/2018

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Päivi Malmi	Sivumäärä 33 ja 3 liitesivua
Työn nimi ”Tukiviittomin kaksikielisyyteen”. Portlandin (USA) Suomi-koulussa opiskellaan suomea lauluun liitettyjen viittomien tuella.	
Ohjaava(t) opettaja(t) Hanna Putkonen-Kankaanpää	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Portlandin Suomi-koulu, Pirjo Brooks	
Tiivistelmä <p>Tässä opinnäytetyössä selvitetään viittomien mahdollisuutta toimia suomen kielen oppimisen edistäjänä kaksikielisten lasten keskuudessa. Kehittämistyön tilaaja on Portlandin (Oregon, USA) Suomi-koulu, jossa opetetaan ulkosuomalaisille ja suomen sukuisille lapsille suomen kieltä ja sen kulttuuria. Koulu toimii väliaikaisissa tiloissa ja sen oppilaiden ja opettajien vaihtuvuus on jatkuvaa muuttovirran myötä. Nämä seikat tekevät Suomi-koulun toiminnasta haasteelliset. Suomi-koulut ovat saaneet Opetushallitukselta historian ensimmäinen oman opetussuunnitelmasuosituksen (2015), jossa painotetaan monipuolisten yksilöä huomioivien opetusmenetelmien käyttöä. Portlandin Suomi-koulu haluaa vastata yllä mainittuihin opetuksen haasteisiin ja ohjeistuksiin kokeilemalla tukiviittomien käyttöä oppilaidensa suomen kielen opetuksessa.</p> <p>Kehittämistyönä Portlandin Suomi-koululle valmistetaan suomen kielen opiskelua tukeva opetusmateriaali: tukiviittottu Pulla-laulu ja sen käytön kielellistä vaikutusta kartoittava sanastotestimateriaali. Laulun sanasto perustuu koulun opetussuunnitelman mukaiseen suomalaiseen perinnesanastoon ja sen tukiviittotut sanat ovat suomalaisen viittomakielen mukaisia. Opetusmateriaalin käyttöä kokeillaan ja seurataan Portlandin Suomi-koulussa lukuvuoden 2016 - 2017 aikana puolen vuoden ajan. Kokeiluun osallistuvat koulun pienten luokka (5 - 7-vuotiaat) ja isojen luokka (8 - 12-vuotiaat). Samaa luokkakajako noudattaen oppilaat jaetaan tukiviittomin laulavaan koeryhmään ja ilman viittomia laulavaan verrokkiryhmään.</p> <p>Suomi-koululta saatu palaute opetusmateriaalista oli myönteistä. Koulu toivoo tukiviittottua laulumateriaalia lisää. Lapset kokivat lauluvideon innostavana, Pulla-laulua laulettiin viittoen kotonakin. Muistitikulle tallennettu laulumateriaali koettiin käyttökelpoisimmaksi Portlandin Suomi-koulun tilapäisissä toimitiloissa. Suomen kielen sanastoa kartoittavan lomakkeen ja kuvakansion käyttö tuntui vaivattomalta testitilanteessa. Sanastotestin tuloksien luottamuksellisuus kärsii pienen verrokkiryhmän supistuttua entisestään kesken lukuvuoden. Myös koe- ja verrokkiryhmän suuri ikäero vähentää testin tulkinta-arvoa. Kuitenkin on havaittavissa nuorimpien kotikielensä englantia puhuvien oppilaiden hyötyvän viittomin tuetusta laulusta suomen kielen sanaston oppimisessa: Alkutestissä koeryhmän 5 -vuotiaiden lasten suomen sanastotaso oli heikko, mutta lopputestissä he ylsivät erittäin hyvään tulokseen. Sen sijaan testi ei valaissut kotonaan suomea puhuvien lasten kielen kehitystä lainkaan, koska he saivat jo alkutestissä maksimituloksen 10/10 sanaa oikein.</p> <p>Tietoperusteisessa osiossa perehdytään aiheisiin: tukiviittomien merkitys erityisoppilaiden kielen oppimisessa, viittomien käytökokemuksia yleisopetuksessa ja kaksikielisen lapsen kielelliset haasteet vähemmistökielisenä valtakielisessä ympäristössä.</p> <p>Opinnäytetyö on kohdistettu monikielisten lasten kanssa toimiville henkilöille. Työn tavoitteena on parantaa yksilön mahdollisuutta oppia kommunikointikieli, jolla hän selviää omassa elinpiirissään ulkosuomalaisena maailmalla tai maahanmuuttajana Suomessa. Viittomakielen tulkkien ammattinäkökulmasta opinnäytetyö nostaa esille uusia mahdollisia työkenttiä monikielisten yleisopetustasoisten oppijoiden parissa.</p>	
Asiasanat kaksikielinen, monikielinen, tukiviittomat, Suomi-koulu, ulkosuomalainen, maahanmuuttaja, yleisopetus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Päivi Malmi	Number of Pages 33/3
Title "Sign-supportment promotes bilingualism". The Suomi-koulu in Portland USA uses sign-supported singing in learning Finnish	
Supervisor(s) Hanna Putkonen-Kankaanpää	
Subscriber and/or Mentor Suomi-koulu (the Finnish School) in Portland, Pirjo Brooks	
<p>Abstract</p> <p>This thesis clarifies the use of signs as a promoter of Finnish language learning among bilingual children. The orderer of this development project of the thesis is Suomi-koulu (the Finnish School) in Portland Oregon, USA. In Suomi-koulu first and second generation Finnish children study Finnish language and Finnish culture. The Portland Finnish School operates in a temporary location, and the student teacher turnover is continuous with migration flows, which makes teaching challenging. The Finnish Schools around the world received their first curriculum approved and highly recommended by the Finnish National Board of Education in 2015. The curriculum emphasizes the use of versatile teaching methods taking into consideration individual learning styles. The Portland Finnish School wants to answer to abovementioned challenges and teaching guidelines by experimenting the use of sign-supported teaching with its students.</p> <p>The development work for the Portland Suomi-koulu includes the following teaching materials: a video of sign-supported Pulla-song and also a vocabulary test based on the song. The Pulla-song is based on learning the Finnish traditional sweetbread baking vocabulary, included in the curriculum of the Portland Suomi-koulu. The signs are from the Finnish sign language. The use of the teaching material was tested and monitored in the Portland Suomi-koulu during the academic year of 2016 - 2017 for half a year. The children in the class of 5 - 7 year- old and the class of 8 - 12 year- old students participated in the test. The same class division was used in dividing the children into a sign-supported singing test group and a control group of non-signing singers. The feedback from the Suomi-koulu was positive. The school wishes to have more songs supported by signs. The children were thrilled to sing and sign the song, even at home. The material recorded on the memory stick was considered to be the most useful in the temporary location of the Porland Suomi-koulu. The use of Finnish language test materials and the image booklet seemed to be easy to use in test situations.</p> <p>The reliability of the results of the vocabulary test suffers from the small control group, which decreased even more at the end of the academic year. Also the great age difference of the test and control group reduces the value of the test results. However, it is notable that the youngest native speakers of English benefited most from the sign supported words of Finnish vocabulary. In the initial test, the Finnish vocabulary level of the five-year-old children in the experimental group was poor, but in the final exam their knowledge in Finnish had increased significantly. On the other hand, the Finnish-speaking children could not show their progress in the test. They already reached the full score (10/10words) in the initial test.</p> <p>The theory section of this thesis focuses on the following topics: the big role of sign supported teaching in learning the language among special children, the experiences using signs in general education, and the challenge of being a minority language speaker in a majority language environment.</p> <p>The thesis is targeted on people, who work with multilingual children. The aim of this thesis is to improve the individual's ability of spoken language to a level, where he or she can communicate in an environment without language barriers. Both Finns abroad and also immigrants in Finland will benefit from this development work. For sign language interpreters this work opens views to new professional orientations for work in general teaching with multilingual learners.</p>	
Keywords: bilingual, multilingual, sign-supported, Suomi-koulu, a Finn-abroad, an immigrant, general teaching	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN PERUSTA	6
2.1 Tutkimuskysymykset	6
2.2 Tutkimukset	7
2.3 Käsitteitä	7
3 SUOMI-KOULU JA KAKSIKIELISYYDEN HAASTEET	8
3.1 Suomi-koulu	9
3.2 Kaksikielisyyden haasteita	10
4 VIITTOMAT PUHEKIELESSÄ	11
4.1. Tukiviittomat	11
4.2 Kielen oppiminen ja viittomat	12
4.2.1 Viittomien merkitys erityislasten kielen kehityksessä.....	12
4.2.2 Viittomat yleisopetuksessa.....	13
5 TOIMINNAN KUVAUS	15
5.1 Opetusmateriaalin suunnittelu	15
5.2 Opetusmateriaalin hahmottuminen ja valmistaminen	16
5.3 Viittomien valinta ja virheiden korjaus	17
5.3.1 Kohderyhmä.....	17
5.3.2 Tavoitteet ja sisältö.....	18
5.4.3 Korjattu Pulla-laulu 2.....	20
6 KEHITTÄMISTYÖN SEURANTA	22
6.1 Kuvakansio	22
6.1.1 Kuvakansion kuvien valinta.....	23
6.2 Testilomake	24
6.3 Tutkimusjoukko	25
6.4 Tutkimuksen vaiheet	25
7 POHDINTAA	27
7.1 Tukiviittotun opetusmateriaalin käyttökokemuksia	27
7.2 Testimateriaalin käyttökokemuksia ja kehittämisideoita	28
7.3 Tukiviittomien mahdollisuudet tulevaisuudessa	30

1 JOHDANTO

Maahanmuutto, monikulttuurisuus, kaksi- ja monikielisyys ovat tämän päivän termejä. Äidinkieli on maahanmuuttajan yhdysside omiin juuriin, mutta tämän vähemmistökielen säilyminen jälkipolvelle voi olla uhattuna eri kieliympäristössä valtakielen paineissa. Kuinka tästä ovat selvinneet maailmalle asettuneet ulkosuomalaiset? Voisivatko viittomat olla apuna vähemmistökielen säilyttämisessä?

Ulkomailla toimii Suomi-kouluja, joiden tehtävänä on ylläpitää siteitä perheen tai sen yksittäisen jäsenen entiseen kotimaahan. Ulkosuomalainen lapsi voi kasvaa kaksikieliseksi, kun hänelle tarjotaan molempia kieliä (opetushallitus 2017). Työni tilaaja USA:n länsirannikolla toimiva Portlandin (Oregon, USA) Suomi-koulu haluaa laajentaa suomen kielen opetusmetodejaan. Tässä opinnäytetyössä perehdytään koululle valmistetun uuden opetusmateriaalin tukiviitotun Pulla-laulun tuottamiseen ja sen käyttökokemuksiin. Tietoperusteissa tarkastellaan viittomien merkitystä kielen oppimisessa erityis- ja yleisopetuslasten parissa. Opinnäytetyössä nostetaan esiin myös kaksikielisyys ja siihen liittyvät kielelliset haasteet.

Olen koulutukseltani erityisluokanopettaja ja toimin Espoossa lievästi kehitysvammaisten lasten luokanopettajana. Käytän opetuskielenä viittomin tuettua puhetta. Koulumaailmassa kuulen erityisopettajien ja terapeuttien korostavan tukiviittomien tärkeyttä erityisoppilaiden kielen oppimisessa. Tämä on herättänyt kiinnostukseni selvittää, mihin tutkittuun tietoon viittomien ainutlaatuisuus pohjautuu. Miksi yleisopetuksessa ei hyödynnetä viittomia, kun koululuokat muodostuvat hyvin erilaisista oppijoista. Opinnäytetyö on tarjonnut minulle mahdollisuuden perehtyä ja laajentaa käytännön tietoa tukiviittomista puhekielen oppimisen välineenä. Tiedonjanoisena olen paneutunut tietoperustaan, joka on osoittautunut painottuvan juuri erityislasten keskuudessa tehtyihin tutkimuksiin. Opinnäytetyölläni haluankin nostaa tukiviittomat esille yhtenä mahdollisuutena ns. terveen lapsen oppimisvälineenä, kun hänen kielelliset taitonsa eivät ole riittävät omassa vähemmistöryhmässä tai valtakulttuurissa kommunikointiin.

Ulkomailla toimivat Suomi-koulut ovat saaneet Opetushallitukselta historiansa ensimmäisen opetussuunnitelmasuosituksen. Sen sisällössä painotetaan

monimuotoisten opetustapojen käyttöä. Nyt Portlandissa toimiva Suomi-koulu haluaa ennakkoluulottomasti kokeilla tukiviittomien käyttöä suomen kielen opetuksessaan. Kehittämistyönä selvitän, voivatko viittomat edistää USA:ssa asuvien kaksikielisten suomalaisten lasten suomen kielen oppimista ja onko valmistamani opetusmateriaali sopiva Suomi-koulun käyttöön. Valmistin koululle suomenkielisen suomalaisen viittomakielen mukaisesti tukiviitotun opetusvideon ja siihen liittyvän sanastotestin. Opinnäytetyössä pohdin opetusmateriaalin toimivuutta saadun palautteen ja testitulosten avulla.

Tämä opinnäytetyö on kohdistettu erityisesti monikielisten lasten parissa työskenteleville henkilöille. Toivon sen edistävän viittomien laajempaa rantautumista Suomi-kouluihin ja muuhun yleisopetukseen. Työni tavoitteena on herättää kiinnostusta, lisätä tietoutta ja ammentaa rohkeutta ottaa viittomat mukaan kielen opiskeluun tilanteissa, joissa etsitään keinoja parantaa yksilön mahdollisuutta kommunikoida esteettömästi.

2 OPINNÄYTETYÖN PERUSTA

2.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni lähtökohtana ovat seuraavat tutkimuskysymykset, joista ensimmäiseen perehdyn erityisesti alussa tietoperustaosuudessa ja kehittämistyölläni pyrin vastaamaan viimeiseen kysykseen.

1. Voidaanko viittomia hyödyntää yleisopetuksessa kielen oppimisessa kuten erityisopetuksessa?
2. Sopiiko tukiviitottu lauluvideo Suomi-koulun suomen kielen opetusmateriaaliksi?

2.2 Tutkimukset

Erityisopetuksessa on havaittu tukiviittomien käytön edistävän Down-lapsen kielen kehitystä ja puheen tuottoa (Launonen 2014, 28). Viitotun puheen avulla kielellisiä vaikeuksia omaavan lapsen on helpompi palauttaa sanoja mieleen ja muodostaa lauseita. (Ahonen, Aro, Ketonen & Siiskonen 2004, 184 - 185.) Kehitysviiveisten lasten puheen oppimisessa olennaisten asioiden viittominen ja sanojen korostaminen helpottavat häntä erottamaan tärkeimmät yksiköt samanaikaisesta ärsyketulvasta (Launonen 1999, 164).

Kaksikielisen lapsen vähemmistökielen sanavarastossa ja lauseenrakenteissa on todettu puutteita (Alantie, Korpijaakko-Huuhka & Rantala 2017, 24). Kaksikielisyytutkija Soile Pietikäinen on havainnut, että monikielisissä perheissä harva lapsi yltää kaksikielisyydessään aktiiviseen ajattelu- ja toimintatasoon. Kaksikielinen lapsi voi puhua valtakieltä kokonaisin lausein, mutta perheessä käytetty toinen kieli jää jälkeen erityisesti paikalliseen kouluun siirryttäessä. (Huhtinen 2016, 13 - 14.)

Ruotsissa yleisopetuksen kuulevilla oppilailla kokeiltiin lukuvuonna 2008 - 2009 ruotsalaisten sormiaakkosten ja viittomien käyttöä. Oppilaat olivat kiinnostuneita uudesta opetustavasta ja he oppivat helposti sormiaakkosten käsimuodot. Lukuvuoden aikana havaittiin, että sormiaakkosten ja viittomien käyttö helpotti lukemaan ja kirjoittamaan oppimista. (Pehrsson 2010. 7.)

2.3 Käsitteitä

Kaksikielisyys kuvaa lasta, joka käyttää arjessaan kahta kieltä (Alantie, Korpijaakko-Huuhka & Rantala 2017, 24). Kaksikielisyys ja monikielisyys ovat synonyymejä (Bourgogne 2013, 15.) Lapsella voi olla monta äidinkieltä ja se voi myös vaihtua hänen elämänsä aikana. Kun yksilön kielitaito täyttää osaamisen, identiteetin tai periytyvyyden kriteerit, voidaan tätä kieltä sanoa hänen äidinkielekseen. Maailmanlaajuisesti katsottuna kaksi- ja monikielisyys on yksikielisyyttä yleisempää. Kaksikielisyys tarkoittaa, että lapsella on resursseja käyttää molempia kieliä. Niitä ei tarvitse osata yhtä hyvin, mutta molemmat kielet ovat lapselle merkityksellisiä. Hän

voi kokea osallisuutta ryhmässä kielen kautta. Puhumme yleensä kielitaidosta, vaikka monikielisestä puhujasta pitäisi käyttää sanoja: *kielivaranto* tai *kielirepertoari*. Yksilön kullakin kielellä on oma käyttötarkoituksensa. (Kurhila 2017.)

Kaksikielisyys voidaan jakaa myös käsitteisiin *simultaneous-bilingual* ja *sequential-bilingual*. Ensimmäinen käsite tarkoittaa simultaanista oppimista eli lapsi oppii kahta kieltä samaan aikaan. Toinen sana *sequential* on suomennettuna *perkkäinen* (HS Sanakirja, 2018). Henkilö oppii ensin yhden ja sen jälkeen toisen kielen. (Singleton & Shulman 2014, 239.)

Ulkosuomalainen henkilö on pysyvästi ulkomailla asuva suomen kansalainen (Huhtinen 2016, 13). Ulkosuomalaista voidaan kutsua myös *ulkomaalaistaustaiseksi*, kun hänen molemmat vanhempansa tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. (Härkönen 2017, 10.)

3 SUOMI-KOULU JA KAKSIKIELISYYDEN HAASTEET

Tilastojen mukaan enemmistö USA:n asukkaista kuuluu vähemmistökulttuuriin eikä kodeissa englanti ole välttämättä ensisijainen kotikieli. Perheissä lasten ja varhaisnuorten (5 - 17-v.) kotikieli oli 21%:lla muu kuin englanti vuoden 2009 tutkimuksen mukaan. (Singleton & Shulma 2014, 234.) Yksilön kielten omaksumisessa on useita vaikuttavia tekijöitä. Sosiaaliset ja ilmaisulliset tekijät kuten kielellinen status, yhteisön asenteet, ja turvallisuuden tunne säätelevät kielten yhdistymistä ja vaihtoa (Alantie, Korpijaakko-Huuhka & Rantala 2017, 25.)

Ulkomailla asuvalla lapsella on mahdollisuus kasvaa kaksikieliseksi, jos hänelle tarjotaan molempia kieliä. Perheen arjessa vähemmistökieltä puhuvan vanhemman voi olla vaikea järjestää riittävästi aikaa kielitaitoa ylläpitävään vuorovaikutukseen lapsensa kanssa. Erityisesti vanhempien lasten lisääntyvä valtakielinen ystäväpiiri vaikeuttaa hänen vähemmistökielen säilymistä. Moni ulkosuomalainen on löytänyt ratkaisun ongelmaan paikallisesta Suomi-koulusta, jossa lapsi tapaa toisia suomenkielisiä ikätovereitaan. (Opetushallitus, 2016.)

3.1 Suomi-koulu

Suomi-kouluissa annetaan opetusta suomea äidinkielenään, toisena tai vieraana kielenä puhuville lapsille, joiden toinen tai molemmat vanhemmat ovat syntyperältään suomalaisia. Tarkoituksena on tukea lasten suomen kielen ja kulttuurin oppimista ja hankitun kielitaidon säilyttämistä. Opetusta annetaan keskimäärin kaksi tuntia viikossa, useimmiten lauantaisin. (Opetushallitus, 2016.) Suomi-koulu koostuu eri ikäisistä oppilaista, heidän aktiivisesti mukana olevista vanhemmistaan ja muista perheenjäsenistä. Oppilasaines on hyvin kirjavaa ja sen rakenne muuttuu vuosittain perheiden muuttoliikkeen myötä. Suomi-kouluissa lapset ja nuoret voivat puhua vähemmistökieltään vertaistensa parissa. (Brooks, 2016.)

Suomi-kouluja ylläpidetään valtionavustuksin, jonka välityksestä vastaa Opetushallitus. Valtionavustusta voi saada oppimateriaaleihin, palkkoihin, tilavuokriin ja Suomi-koulujen täydennyskoulutustilaisuuksiin. (Opetushallitus, 2016.)

Keväällä 2015 valmistui Opetushallituksen johdolla opetussuunnitelmasuositus, joka on ensimmäinen Suomi-koulujen yli 40-vuotisen historian aikana. Suosituksen tarkoituksena on tukea Suomi-koulujen työtä. Sitä valmisteltiin Opetushallituksen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistuksen kanssa samanaikaisesti. Samalla suosituksen tueksi syntyi laaja tukiaineisto talvella 2016. (Opetushallitus 2016.)

Opetussuunnitelmasuosituksen mukaan erityisesti Suomi-kouluissa painottuvat oppilaiden väliset erot ja niiden huomioiminen opetuksessa. Jokaista lasta tulee tukea ja ohjata yksilöllisesti opetusta eriyttämällä. Suomi-koululaiset eroavat toisistaan kielitaidon, oppimiskykyjen ja opiskeluvalmiuksien suhteen. Myös oppimistarpeet vaihtelevat kunkin lapsen motivaation ja kiinnostuksen mukaan. Luokat pyritään jakamaan siten, että eri-ikäiset ja kielitaidoltaan eritasoiset oppilaat toimivat omina ryhminään. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuuksia toimia kielenkäytön mallina luokkatovereilleen opettajan toimiessa vuorovaikutuksen tukena. (Opetushallitus 2015, 27.)

Ensimmäiset Suomi-koulut perustettiin Lontoon merimieskirkkoon ja Torontoon (Brooks, 2016). Suomi-koulujen toiminta kasvaa vakaasti. Suomi-seura ry:n tilastojen mukaan oppilasmäärä lisääntyy keskimäärin muutamalla oppilaalla vuosittain. Vuonna 2015 oppilaita oli vajaat 4200 ja Suomi-kouluja oli noin 135. Saksassa, Britanniassa ja Yhdysvalloissa on eniten Suomi-kouluja. Vuosina 2014 - 2015 perustettiin Ammanin (Jordania), Sao Paulon (Brasilia) ja Suzhou'n (Kiina) Addis Abeban (Etiopia), Hargeisan (Somalimaa) ja Kuala Lumpurin (Malesia) Suomi-koulut. (Opetushallitus, 2016.)

Portlandin Suomi-koulu sai alkunsa viiden suomalaisen perheenäidin aktiivisuudesta vuonna 1982, kertoo yksi sen perustajajäsenistä Pirjo Brooks (2017). Innostus lähti Kotilieden lehtiartikkelista, jossa kerrottiin Pariisiin vastaperustetusta Suomi-koulusta. Brooks suomalaisen peruskoulunopettajan pätevyydellä ja paikallisen Oregon Public School -koulun opettajana nimitettiin Suomi-koulun opettajan virkaan. Perustamisensa jälkeen Portlandin Suomi-koulu on toiminut aktiivisesti. Koulu kokoontuu joka toinen lauantai kirkon alakerran monitoimitiloissa. Koulupäivä kestää kolme tuntia. Koulun toimintaan kuuluu myös esiintymiset erilaisissa tilaisuuksissa esimerkiksi suomalaisten ja skandinaavien juhlissa. Oppilaat vaihtuvat ja oppilasmäärät muuttuvat vuosittain, jopa kesken lukuvuoden. Myös opettajien vaihtuvuus on suurta, sillä he ovat useimmiten oppilaiden vanhempia. Koulun johtokunta valitsee opettajat ja perehdytys opetustehtävään tapahtuu koulun käytännön työssä. Kuitenkin kerran vuodessa opettajilla on mahdollisuus osallistua Suomi-koulun opettajien omaan koulutustilaisuuteen Suomessa. (Brooks, 2017.) Nämä perinteiset Suomi-koulujen opettajien koulutuspäivät järjestetään aina kesän lopussa Helsingissä Opetushallituksen tiloissa. Vuoden 2016 koulutuspäivän teemana oli Suomi-koulun opettajan ammatti-identiteetin tukeminen ja kirkastaminen. (Opetushallitus 2016.)

3.2 Kaksikielisyyden haasteita

Lapsen kielen kehitys on erilainen verrattuna yksikielisen perheen lapseen, kun hän kasvaa monikielisessä perheessä. Useamman kielen kuuleminen on lapselle haasteellista. Kaksikielisyydestutkija Soile Pietikäinen kertoo toimittaja Huhtisen artikkelissa, kuinka monikielisissä perheissä kasvavista lapsista vain pieni osa pystyy

ajattelemaan ja toimimaan aktiivisesti usealla kielellä (Huhtinen 2016, 13). Lisäksi monikielisten lasten sanavarasto eroaa yksikielisistä lapsista siten, että toisen kielen sanasto voi olla suppeampi (Alantie, Korpjaakko-Huuhka & Rantala 2017, 24). Myös samaistuminen valtakieliseen kulttuuriin voi olla kaksikielisille lapsille haasteellista. Heidän puheen ja kielen vaikeus voi olla esteenä koulunkäynnissä ja osallistumisessa yhteiskuntaan, siksi etsitään jatkuvasti tapoja, joilla voidaan helpottaa näiden lasten kommunikaatiota. (Wijkamp, Gerritsen, Bonder, Haisma & van der Schans 2010, 274.)

Jokaisella lapsella on henkilökohtainen oppimisprofiili. Vaikka lapsella on kielellisiä tai kehityksellisiä heikkouksia, hän hyötyy samoista aktiviteeteista kuin kielellisesti lahjakas lapsi. On tärkeä muistaa, että ei ole olemassa vain yksi oppimistapa, jonka avulla päästään tietylle kielitaitotasolle. (Singleton & Shulman 2014, 292.) Lapsi voi oppia eri tavoin, joku kuulon tai näön kautta. Taktiilioppija taas hyötyy tehtävistä, joissa voi liikkua ja koskettaa. (Bourgogne 2013, 161.) Käsien käyttö tukee hänen oppimistaan. Tukiviittominen voisikin olla tapa, jolla auttaisimme kaksikielisiä lapsia tavoittamaan kielitaso, joka helpottaa heidän sopeutumistaan yhteiskuntaan.

4 VIITTOMAT PUHEKIELESSÄ

4.1. Tukiviittomat

Termistö puhutun kielen mukaisesta viittomisesta on kirjavaa: Puhetta vahvistavat viittomat, selkoviittomat ja avainviittomat kuuluvat kaikki tukiviittomiin. (Huuhtanen, 2014, 28) Tukiviittomilla ilmaistaan yleensä viestin kannalta keskeiset sanat, niin sanotut avainsanat. Siksi tukiviittomia on aiemmin kutsuttu avainviittomiksi, selkoviittomiksi sekä puhetta vahvistaviksi viittomiksi. (Papunet 2017.)

Viittomien avulla henkilö voi kommunikoida ja toimia vuorovaikutteisesti ympäristössään (von Tetzchner & Martinsen 2010, 20). Puhutun kielen mukaista viittomista käytetään kuulevien ja kommunikointihäiriöisten opetuksessa, koska viittominen puheen kanssa samanaikaisesti on sujuvaa. Viittomakieli omana kielenään on rakenteeltaan erilainen, mikä estää sen samanaikaiskäytön puheen

kanssa. (mt., 22 - 23.) Viittomakielet kuten puhutut kielet perustuvat omaan kielijärjestelmään (Kuurojen Liitto 2010, 10). Viittomakielen rakennneosia käytetään kommunikaatiomenetelmissä, joissa korvataan tai tuetaan puhetta. Tukiviittomat ja viitottu puhe kuuluvat näihin menetelmiin. (Kuurojen Liitto 2010, 10, 22).

Yksi kommunikaatiota tukeva menetelmä on viittomin tuettu puhe, jossa yhdistyvät kaksi kommunikaatiotapaa: puhe ja viittomakieli. Sen kielioppirakenne on puhutun kielen mukainen. (Wijkamp ym. 2010, 274.) Tukiviittomia käyttävä opettaja puhuu ääneen samaan aikaan kun hän viittoo, jolloin edetään puheessa suomen kielen sanajärjestyksen mukaisesti. Tukiviittomista käytetään kielihäiriöisten lasten opetuksessa. (Ahonen ym. 2004, 184 - 185.)

4.2 Kielen oppiminen ja viittomat

Eleet ovat luonnollinen osa lapsen kielen kehitystä ja niiden käyttöä esiintyy kaikissa kulttuureissa, jopa sokea puhuja käyttää eleitä sokealle kuulijalleen. Lapsen oppiessa uusia käsitteitä, hän kykenee ilmaisemaan oppimansa ensin elein ennen sanoja. Lapsen ilmaisun kehitykseen kuuluu aikuisen puheen ja eleiden samanaikainen havainnointi. (Singleton & Shulman 2014, 59 - 62).

4.2.1 Viittomien merkitys erityislasten kielen kehityksessä

Erityislapset, joilla on kielellisiä vaikeuksia, muistavat sanoja paremmin puheeseen liitettyjen viittomien avulla. Viittomat tukevat nimeämistä ja suomen kielen kieliopin mukaista lauseiden muodostusta. (Ahonen, Aro, Ketonen & Siiskonen 2004, 184 - 185.) Myös Wijkampin tutkimusryhmä havaitsi, että tukiviittomin opetetut sanat muistetaan helpommin kuin pelkän puheen avulla opetetut sanat (Wijkamp ym. 2010, 275). Down-lapsilla on todettu tukiviittomien käytön vahvistava merkitys lapsen puheen aloituksessa. Kehitysvammaiset lapset rohkaistuivat yrittämään puheen tuottamista viittomien avulla. (Launonen 2014, 28.)

Kielen oppimisessa tukiviittomien ja puhekielen samanaikaisuus edistää puheen kehitystä ja helpottaa sen ymmärtämistä. Kun puheeseen liitetään sitä selventävät

viittomat, puherytmi muuttuu hitaammaksi ja sanoman tuotos yksinkertaistuu. Voidaan olettaa, että tukiviittomat lisäävät kuulevien, puhumattomien lasten ja aikuisten kommunikointia. (Huuhtanen 2014, 28.)

Kehitysviiveisten lasten puheen oppimisessa olennaisten asioiden viittominen ja sanominen korostetusti helpottaa heitä erottamaan tärkeimmät yksiköt samanaikaisesta ärsyketulvasta (Launonen 1999, 164). Launosen ajatus sopii kaikkeen oppimiseen, koska lisä-ärsykkeiden poissulkeminen tukee opetettavan aiheen sisäistämistä. Tämän olen erityisopettajana havainnut erityisesti pienten tai ärsykeherkkien lasten kohdalla.

Kielenkehitysprosessissa elekieli voi toimia välivaiheena kielen oppimisessa (Singleton, & Shulman 2014, 67). Viittomien käyttöä kaksikielisten lasten opetuksessa tukee myös von Tetzchnerin ja Martinsenin ajatukset siitä, että puhetta korvaavan kommunikointijärjestelmän tavoitteena on vauhdittaa puheen ymmärrystä ja käyttöä (von Tetzchner & Martinsen 2010, 82). Kun tukiviittomat voivat edistää kommunikointia erityisoppijoiden parissa (Huuhtanen 2014, 28), niin voidaanko olettaa, että yleisopetuksessa olevat lapset hyötyisivät viittomien käytöstä oppimisessa. Kaksikielisillä lapsilla on havaittu sosiaalisen elämän ongelmia kommunikaatiovaikeuksien vuoksi (Wijkamp ym. 2010, 274).

4.2.2 Viittomat yleisopetuksessa

Espoossa Veräjapellon koulun dysfaattisten lasten luokassa käytin viittomia kolmasluokkalaisten englannin kielen opetuksen tukena useamman vuoden ajan. Tunneilla laulettu englannin kieliset laulut visualisoin oppilaille suomalaisin tukiviittomin. Opetuskieleni oli pääosin englanti, mutta samalla tuin puhettani viittomin. Opetukseni vastasi nykyistä kielikylpyopetusta. Koin tukiviittomiseni vähentävän oppilaiden ennakkojännitystä vierasta kieltä kohtaan. Koulumme yleisopetuksen kanssa järjestetyssä *Maailman kielipäivä -tapahtumassa* tarjosin viittomaopetusta kaikille halukkaille. Oli mielenkiintoista ja innostavaa saada opettaa ryhmiä, jotka muodostuivat hyvin eri tasoisista yleisopetuksen oppilaista. Monilta vanhemmilta oppilailta karsiutui ennakkoluulot viittomista kohtaan päivän aikana. Kaikille oman nimen oppiminen sormiaakkosin oli mieluisin opiskeluaihe

opetustuokioissani. Myös nykyisessä koulussani olen pitänyt joitakin viittomisoppitunteja yleisopetuksen oppilaille, mikä heille on ollut mieluisaa vaihtelua tavallisen opiskelun vastapainona.

Ruotsissa Byleskolan -koulun alkuopetuksen luokassa toteutettiin kokeilu, jossa yleisopetuksen oppilaat opiskelivat opettajan johdolla lukemista ruotsalaisten sormiaakkosia ja viittomien tuella vuonna 2009 . Myös Örebron yliopisto oli projektissa mukana, jossa haluttiin selvittää voidaanko viittomien avulla tukea lapsen lukemaan oppimista ja rikastuttaa hänen oppimisympäristöään. Pehrsson (2010, 7.)

Lukemaan opettelussa lapsi yhdistää kaksi aistia, korvan ja silmän, seuratessaan lukemaansa tekstiä. Koska sormiaakkosten käyttö perustuu samaan oppimistapaan, niin se voisi sopia myös lukemaan opetteluun. Sormiaakkosten avulla oppija voi tarkastella aakkosia fonologisesta, graafisesta ja visuaalisesta näkökulmasta. Tutkimustuloksissa todettiin, että kielellinen tuki koettiin vahvaksi, koska aakkosten opettelussa on käytössä sekä verbaalinen että visuaalinen työskentelytapa. Useamman aistin käyttö vahvisti lukemaan oppimista, kertoo tutkimusluokan opettajana ja projektin johtajana toiminut Pehrsson (2010, 14.)

Luku- ja kielitaito saavat hyvän pohjan, kun lapselle tarjotaan jo alkuopetuksessa useita oppimistapoja. Lukemaan opetteleva lapsi hahmottaa helpommin kirjain-äännevastaavuuden sekä hänen lukemaan ymmärtäminen- ja kirjoitustaitonsa vahvistuvat integroitaessa viittomia oppimisprosessiin. Kokeilussa myös ilmeni, että viittomien ja sormiaakkosten käyttö uutena oppimismetodina innosti lapsia pyrkimään opinnoissaan seuraavalle oppimistasolle ja erilaiset oppijat motivoituivat opiskelusta. Luokkatyöskentelyyn tuli uusia piirteitä, kun visuaalinen merkki ohitti auditiivisen äänteen esimerkiksi puheenvuoroa pyydettäessä. Aiemmin äänen käyttö oli ollut dominoivaa, mutta viittomien myötä tilanne muuttui. Visuaalisesta kielestä tuli vaihtoehto. (Pehrsson 2010, 28 - 29)

5 TOIMINNAN KUVAUS

5.1 Opetusmateriaalin suunnittelu

Opinnäytetyöni tilaajaorganisaatio oli Portlandin Suomi-koulu (Oregon, USA). Tehtäväni oli valmistaa opetusmateriaali, jota koulu voi hyödyntää suomen kielen opetuksessa. Puitteet kehittämistyöni valmisteluille olivat hyvät, koska työtilaajan edustaja oli hyvin perehtynyt kaksikielisyyteen. Suomi-koulun johtajaopettaja Pirjo Brooks on kasvattanut USA:ssa asuessaan neljä omaa lastaan kaksikielisiksi samalla toimien Oregonin valtion koulun yleisopetuksen opettajana. Lasten aikuistuttua hän tuli Suomeen Espoon ensimmäisten englanninkielisten kielikylpyluokkien opettajaksi. Siitä alkoi hänen kahdenkymmenen vuoden kielikylpyopetusura Tähtiniityn koulussa. Lisäksi Brooks tutustui lasten viittomien käyttöön Kuuloliiton huonokuuloisten lasten perheleiriohjaajana Kuhmoisissa. (Brooks 2016.)

Kolmikantakeskustelu käytiin Kauniaisissa 30.9.2016 ja opetusmateriaalin toteutuksesta keskustelin työtilaajan edustajan kanssa useasti syksyn 2016 aikana ennen Brooksia paluuta nykyiseen opetustoimeensa Portlandin Suomi-kouluun. Aluksi keskustelimme laulutoiveesta, johon liittäisin viittomat. Suomi-koulun oppilaille entuudestaan tuttuja lauluja olivat *Pulla-laulu (Pullat hyvät leivotaan)*, *Yksi pieni elefantti marssi näin* ja *Rati riti ralla*. Pohdin, mikä näistä lauluista olisi selkeä toteuttaa laulaen ja viittoen. Laulun ja viittomien yhteensopivuuteen vaikuttavat erityisesti laulun tempo, sanojen tiheys sekä melodian yksinkertaisuus. Brooksilla oli taas näkemys siitä, mikä mainituista lauluista sisälsi eniten koulun opetussuunnitelman mukaista keskeistä sanastoa. Päädyimme yhdessä Pulla-lauluun. Tutkimme Pulla-laulua laulukirjasta verraten sen lyriikkaa Suomi-koulussa käytettyihin laulun sanoihin. Laulun melodian yhdenmukaisuus tarkastettiin laulamalla se yhdessä läpi. Oli tärkeää, että tuottamani materiaali oli täsmälleen Suomi-koulussa opitun Pulla-laulun mukainen. Mielestäni se oli tärkeä lähtökohta käytettäessä viittomia suomen kielen kehityksen tukemiseen. Valitsimme laulusta kaikki säkeistöt opetusmateriaaliin sisällytettäväksi. Brooks kertoi, että ulkosuomalaisten keskuudessa pullalla on symbolinen merkitys. Pulla on tärkeä muisto Suomesta ja sitä syödään aina kun kokoonnutaan yhteen ulkosuomalaisten kesken. Suomi-koulu laulaa Pulla-laulua oppituntien lisäksi suomalaisten juhlissa, Suomi-koulun kesäleireillä ja aina pullan leivonnan alussa. Viimeisessä tapaamisessamme Brooksia kanssa ehdotin, että tekisin lauluvideoon

sanastotestimateriaalin, jonka avulla voin kartoittaa oppilaiden suomen kielen kehitystä viittomien käytön aikana. Pohdimme työlleni jo jatkoakin. Jos vastaanotto ja hyöty opetusmateriaalista olisivat myönteistä, niin Suomi-koulu toivoi lisää tukiviitottua opetusmateriaalia. Lokakuussa (2016) työni oli valmis lähetettäväksi Pirjo Brooks matkassa Portlandiin Suomi-kouluun: suomenkielinen tukiviittomin laulettu opetusvideo, koulun toiveiden mukaisesti muistitikulle tallennettuna, ja sanastotestimateriaali kuvakansioineen.

5.2 Opetusmateriaalin hahmottuminen ja valmistaminen

Opetusvideolla esitetyn Pulla-laulun sanat:

Pullat hyvät leivotaan. Nytpä käyn mä neuvomaan: Jauhot hyvät hankitaan, kananmunat vatkataan, tehdään taikinaksi oikein makoisaksi. Uunissa se paistuu, maukkahalta maistuu.
(Pohjola & Sariola & Simola-Isaksson 1988, 49)

Aloitin [Pulla-laulu 1](#) valmistuksen ajatuksena, että se toimii opettajalle oppitunnin valmistelumateriaalina, mikä oli lähtökohta tilausneuvotteluissa. Olin kuitenkin saanut hyvin vapaat kädet opetusmateriaalin toteuttamiseen. Videomateriaalin lopullinen tulos muokkaantui tallennusvaiheessa, kun kissani ilmestyminen kuvaruutuun kesken videoinnin. Opetusvideo muutti siinä hetkessä oppituntimateriaaliksi. Tilanteessa ymmärsin, että Portlandin Suomi-koulu hyötyy enemmän valmiista tuntimateriaalista, joka ei vaadi opettajalta etukäteisvalmisteluaikaa eikä laulu- ja viittomistaitoa. Valmis tuntimateriaali edesauttaa opetuksen etenemistä, kun koulun opettajat ja oppilaat vaihtuvat usein.

Video alkaa Pulla-laulun kuuntelulla. Oppilaat tutustuvat lauluun; sen sävelkulkuun ja sanoihin, kun säestän lauluani pianolla. Seuraavaksi ohjaan katsojia osallistumaan. Siirrän katseeni kameraan/yleisöön ja käymme yhdessä lauluun liittyvät viittomat läpi. Tämä opetusvaihe on tärkeä toteuttaa hitaasti, jotta oppilaat pysyvät mukana ja into uuden oppimiseen säilyy. Tämän vaiheen jälkeen yhdistetään laulu ja viittomat. Laulatan hyvin rauhallisessa tahdissa Pulla-laulun ensimmäisen säkeistön tukiviittomin.

Kuvaustilanteessa käytän tummaa asua ja hieman vaalempaa esiliinaan. Asun värivalinnoissa ja kuosissa olen pyrkinyt viittomien erottumiseen taustastaan. Asun kuvio on hillitty ja se sopii leivonta-aiheeseen. Kasvojen ilmeitä ja huuliota selventääkseni kasvoillani on ehostuksena kevyt meikki. Lauluvideo-tallennuksen toteutin iPad-tabletin kameran selfie-toiminnolla. Useampien otosten jälkeen paras tallenne on muokattu iMovie-ohjelmalla. Lauluvideon valmistuttua siirsin sen tallennuksen muistitikulle, jonka toimitin syksyllä 2016 työntilauksesta vastaavalle Suomi-koulun johtajaopettaja Pirjo Brooksille ennen paluutaan USA:han.

5.3 Viittomien valinta ja virheiden korjaus

Pulla-laulun ensimmäisestä säkeistöstä tuli valita sanat, jotka lauletaan ja viitotaan samanaikaisesti. Aloitin sanojen ja niihin sopivien viittomien valintaprosessin suunnittelusta. Selvitin, mikä on kohderyhmä ja sen tavoitteet.

5.3.1 Kohderyhmä

Valmistamani opetusmateriaalin käyttäjäryhmään kuuluvat Suomi-koulu sen opettajat ja oppilaat. Opettajat ovat yleensä oppilaiden vanhempia ja koulutustaustaltaan hyvin erilaisia. Suomi-koululaiset ovat yleisopetuksen oppilaita varhaisopetuksesta yläasteikäisiin. Sekä opettajat että oppilaat vaihtuvat lähes vuosittain. Koulun luokat järjestetään joka syksy uudelleen paikalle saapuneiden oppilaiden mukaan. Kesken lukuvuodenkin voi oppilasmäärässä tapahtua muutoksia. Oppilaat ovat kaksikielisiä ja heidän suomen kielen taito vaihtelee sujuvasta yhden sanan osaamiseen. Sanaston hallinta voi olla passiivista, jolloin lapsi ei itse puhu suomea, mutta ymmärtää puhetta. Joillakin kaksikielisillä oppilailla voi olla heikko kielitaito kaikissa käyttökielissään sekä valta- että vähemmistökielellä. (Brooks 2016.) Nämä tiedot asettivat haasteita opetusmateriaalin viittomien valintaan. Päätin, että opetusvideon tulee sopia suomen kielen taidoiltaan heikoimmille oppijoille. Ajattelin, että suomen kieleltään taitavat lapset pystyvät hyödyntämään paremmin ympäristön tarjoamaa kielitarjontaa, kuten sosiaalinen media, suomenkieliset opetusohjelmat ja kirjallisuus. Lisäksi heidän kotikielensä on useimmiten suomi (Brooks 2016).

5.3.2 Tavoitteet ja sisältö

Lauluvideon viittomien valinnassa olen huomioinut Suomi-koulun tavoitteet kehittää lasten suomen kielen taitoa ja löytää uusia opetusmetodeja jatkuvan muuttovirran mukana muokkaantuvan koulun tarpeisiin. Myös Suomi-kouluille annettu uusi opetussuunitelmasuositus, jossa painottuu erilaisten oppijoiden huomiointi ja kielen monipuolinen käyttö (Opetushallitus 2016) tuki tavoitteitani. Portlandin Suomi-koulu esitti myös toiveen, että lauluvideolla käytettäisiin heille entuudestaan tuttuja Pulla-laulun yhteydessä käytettyjä muutamia eleitä. Näitä olivat NEUVOA-sanan toruva etusormiliike ja HANKKIA-sanan vuorokätinen tavarankahminta yläilmoista. Huomioin heidän toiveensa toteutuksessa. Pulla-laulu oli tuttu Suomi-koulun oppilaille sekä koulusta ja että sen ulkopuolelta, koska pullan leivonta kuuluu vahvasti ulkosuomalaisten Suomi-kulttuuriin. (Brooks 2016). Laulun sanat ovat Suomi-koulun perussanastoa, mikä on perusta syvemmälle oppimiselle ja keskustelutaidoille (von Tetzchner & Martinsen 2010, 224).

Viittomien valintaan vaikutti myös pyrkimykseni säilyttää laulun musiikillinen harmonia melodian, laulettujen sanojen ja viittomien kesken. Kun sanat liitetään sävellykseen, venytämme luonnostaan laulettuja sanoja laulunopeutemme mukaisiksi. Näin sanat hitaammiin tuotettuna helpottavat sanojen ilmaisua ja kuulijallekin jää aikaa viestin vastaanottamisen ymmärtämiseen. Tukiviitotussa puheessakin aistitaan puhe rytmittettynä ja se hahmotetaan erottuvina merkityksellisinä yksikköinä, jolloin lapsen on helpompi toistaa kuulemiaan sanoja (Launonen. 1999, 164). Koska Suomi-koulun oppilailla ei ole mitään aiempaa viittomistaustaa, tuntuu suomenkieliseen lauluun liitetty viittominen sopivalta tavalta aloittaa viittomien käyttö kielen opiskelussa.

Portlandin Suomi-koulun oppilaat asuvat valtakieleltään englanninkielisessä ympäristössä. Heille suomen puhuminen voi olla hyvin vierasta, jos kotikieli on englanti. Viittomia valitessani pidin tärkeänä, että oppija voi keskittyä täysin opittavaan asiaan, siksi motorisesti liian vaativat viittoma jätin pois. Esimerkiksi dysfaattisten lasten laajoissa kielen oppimisvaikeuksissa painotetaan motorisesti yksinkertaisten viittomien käyttöä (von Tetzchner & Martinsen. 2010, 45).

Auditiivisen viestin sijaan viittomisella pyritään vaikuttamaan oppijan moniin eri aistikanaviin oppimisen vahvistamiseksi (Pehrsson 2010, 14). Toimittuani kymmenen vuotta dysfasia-lasten opettajana, havaitsin opetuksessa käyttämieni tukiviittomien myönteisen merkityksen lapsen sanojen muistamisessa. Tämä vahvistaa käsitystäni siitä, että kaksikieliset lapset voivat hyötyä samoista opetusmenetelmistä kuin erityisoppilaat. Kaksikielisten lasten sanavarastohan on todettu suppeammaksi kuin yksikielisillä lapsilla (Alantie, Korpajaakko-Huuhka & Rantala 2017, 24).

Viittomien omaksumista voidaan helpottaa viittoman ikonisuudella, jolloin sillä on yhtäläisyys puhutun kielen todelliseen merkkiin tai toimintoon. Samankaltaisuus voi olla ulkonäkö tai esitystapa johon viitataan. Kun viittomasta on helppo arvata sen merkitys, sitä sanotaan läpinäkyväksi ikoniseksi merkiksi. Jos viittoman tekotavalla huomataan sen yhteys puhutun kielen sanaan tai ilmaisuun, se on nimeltään läpikuultava viittoma (von Tetzchner & Martinsen 2010, 210.) Pyrinkin viittomien valinnassa mahdollisimman suureen yhtäläisyyteen puhutun suomen kielen kanssa helpottaakseni Suomi-koulun oppilaiden viittomien oppimista ja vahvistaakseni heidän suomen kielen sanojen muistamista. Läpinäkyvä viittoma on olennainen tuki sanan löytämisessä.

5.3.3 Laulun viittomien valintaperusteita

Valitessani LEIPOA-sanalle viittomaa, päädyin viittomaan joka kuvaa pullataikinan kaulintaan. Pulla-laulussa lauletaan: *..tehdään taikinaksi oikein makoisaksi. Uunissa se paistuu, maukkahalta maistuu.* MAUKAS-viittomia löytyi kaksi (Kuurojen liitto, 2013):

Valitsin ensimmäisen MAUKAS-viittoman, koska se on kokokäsiviittoma ja sijainniltaan keskeinen. Viittomapaikkaan tulo ja siitä irtautuminen tapahtuu helposti

ja nopeasti. Toisen MAUKAS-viittoman käsimuoto on mielestäni vaikea, koska sormet pitää erottaa toisistaan. Peukalo, keskisormi, nimetön ja pikkurilli pitää kyetä piilottamaan nyrkin sisään. Tämä on hienomotorisesti vaativa tehtävä. Myös viittoman sijainti suupielessä on kaukana edellisestä vyötärön tasolla tehtävästä TAIKINA-viittomasta vaikeuttaen sen muodostamista. Näin vatsan alueella tehtävä koko käsi viittoma MAUKAS oli paras vaihtoehto. Oli myös hyvä, että MAUKAS-sana myös toistuu laulussa, mikä vahvistaa näin sanan omaksumista. Tämän havaitsin Kuuloliiton kesäleirityössä ohjatessani perheiden yhteisiä viitottuja lauluhetkiä. Jopa lasten vanhemmatkin rohkaistuivat ja innostuivat viittomista, kun ne olivat helppoja ja usein laulussa toistuvia, esimerkiksi Piippolan vaari- ja Isäntä se teki talon -laulut.

Muiden lauluun valitsemieni viittomien ja viitottavien sanojen kohdalla pyrin samaan tarkkuuteen ja erilaisten näkökantojen huomioimiseen ennen niiden hyväksymistä lauluvideolla käytettäväksi. Lopulta Pulla-lauluun valikoitui edellä mainituin kriteerein kymmenen Portlandin Suomi-koulun suomen kielen keskeistä sanaa tukiviittomin: PULLA, LEIPOA, NEUVOA, JAUHOT, MUNA, VATKATA, TAIKINA, UUNI, PAISTAA ja MAISTAA. Laulun viittomien valmistelussa käytin aktiivisesti suomalaisen viittomakielen verkkosanakirjaa *Suvi*. Lisäksi laulussa esiintyy muutama lisäviittoma, jotta laulu etenee luontevasti ja katsojalle näkymä on esteettisesti kaunista. Tukiviittotun laulun katkeamattomuus myös helpottaa esiintyjää muistamaan laulun sanat ja viittomat.

5.4.3 Korjattu [Pulla-laulu 2](#)

Lokakuussa 2016 valmistuneessa opetusmateriaalissa ilmeni oikaisua vaativia virheitä. Marraskuussa 2016 esitin valmistamani Pulla-laulu- videon lehtori Zita Kobor-Laitiselle. Hän havaitsi, että siinä NEUVOA- ja HANKKIA- viittomat oli tuotettu viittomakielisesti väärin. NEUVOA-sanan viittomaksi olin valinnut viittomistavan, joka merkitsi TORUA (etusormen heristely). Tuon viittoman valintaan vaikutti työntilaajan toive. Suomi-koulussa NEUVOA-sana oli leikitty sormea heristämällä.

Viittomakielisesti oikein tehtynä [NEUVOA](#)

Samoin oli HANKKIA-viittoman kohdalla. Viittomistapa oli Suomi-koululle entuudestaan tuttu, mutta viittomakielessä viittoma tarkoitti KUTSUA, jossa käsi tai kädet vuorollaan ojentuvat eteen, josta tehdään veto itseensä kuten kutsuessamme muita luoksemme.

Oikeaoppisesti [HANKKIA](#)

Nämä kaksi viittomaa oli korjattava opetusvideon oikeaoppisuuden vuoksi. Oli pohdittava, miten korjaus voidaan toteuttaa, kun Suomi-koulun oppilaat olivat jo kahden kuukauden ajan tukiviittoneet Pulla-laulua ensimmäisen opetusvideon (Pulla-laulu 1) mukaisesti. Erityisesti NEUVOA-viittoman virheen korjaaminen oli ongelmallista. Tämä sana kuului myös oppilaiden kymmenen sanan sanastotestiin. Koulutyössäni olen havainnut, että lapselle muutoksen hyväksyminen on usein haasteellista ja vanhasta poisoppiminen on erityisen pitkäaikainen opetusprosessi. Uuden opetusvideon valmistuksessa pyrin samankaltaisuuteen ensimmäisen version kanssa. Suomi-koulusta oli jo viestitetty, että oppilaat pitivät saamastaan Pulla-laulu videosta, erityisesti siinä esiintyvistä kisseistä.

Vuoden 2016 lopussa valmistui uusi opetusvideo Pulla-laulu 2. Sen suunnitteluvaiheessa opetusmateriaalin käyttötapa, käyttäjäkunta ja toteutustapa oli hyvin tiedossa, mikä nopeutti tuotantoprosessia. Uusi video alkaa virheiden korjauksella, siten että virheitä ei kerrata, vaan siinä näkyy heti uudet korjatut NEUVOA- ja HANKKIA-viittomat. Sen jälkeen käydään läpi kaikki laulun viittomat ja sattumalta kissani ilmaantuu kuvaruudulle kuin tilauksesta. Lopuksi laulan ja viiton Pulla-laulun kokonaisuudessaan, tällä kertaa ilman säestystä. Tähän tallenteeseen on myös lisätty iMovie-kuvankäsittelyohjelmalla teksti: laulun nimi ja laulun tekijät. Tämän opetusvideon lähetin Google-drive-linkkinä Suomi-koulun opettaja Pirjo Brooksille ja koulun presidentille Hanna Heddylle joulukuussa 2016. Sanastotestimateriaaliin kuviin ja sanalistoihin en tehnyt muutoksia. Ajattelin, että ehkä lapset omaksuvat NEUVOA-sanan paremmin, kun sille on esitetty kaksikin viittomaa, joista toinen ei ollut viittomakielisesti oikein. Sanastotestiin valittu kuva toruvasta sormesta luo virheellisen mielleyhtymän NEUVOA -kuvasta. Oli siis vaara,

että uuden lauluvideon myötä lapsi ei testissä osaisikaan nimetä kuvaa oikein. Tämä oli tärkeätä huomioida testituloksia tulkitessa.

6 KEHITTÄMISTYÖN SEURANTA

Opetusmateriaalin vaikutusta oppilaiden suomen kielen oppimiseen selvitettiin seuraavilla testimateriaaleilla: [TESTILOMAKE/KUVAKANSIO](#).

6.1 Kuvakansio

Pulla-laulun kymmenestä keskeisestä sanasta tein kuvakansion (LIITEET 1-3), opetusmateriaaliin liittyvän testilomakkeen tueksi. Kuvakansio on pieni käteensopiva kirjanen, jossa sivut on kiertein nidottu yhteen. Halusin tehdä siitä helppokäyttöisen, sillä testitilanteessa kuvan esittämisen piti sujua jouhevasti. Kierrenidoksisen kirjan sivuja on helppo käännellä ja katsottavan kuvan kohdalta kirjasen voi asettaa pöydälle pystyyn oppilaan helposti nähtäväksi. Kanteen on liimattu kaksi kuvaa: mummo leivinuunin ääressä ja retkeilevä muumiperhe.

Kuvakansion alkusivulta testaava opettaja voi silmäillä nopeasti testimateriaalin käyttöohjeet. Toisella sivulla on testilomakkeen täyttöohjeet sitten alkavat kuvakansion kymmenen sanan sanastolistaan perustuvat testikuvat: pulla, leipoa, neuvoa, jauhot, muna, vatkata, taikina, uuni, paistaa, maistaa. Kukin kuva on omalla aukeamallaan. Ne on valittu Google-kuvahaku -ohjelmalla. Valitsin selkeät Suomi-koululaisille tutut ja suomalaisen perinteen mukaiset kuvat. Joillekin testisanoille valikoitui kaksikin kuvaa, jotta testattavan oli helppo ymmärtää oikeaksi oletettu testisana.

6.1.1 Kuvakansion kuvien valinta

Testin ensimmäisestä sanalle PULLA löytyi kuvat: pullapitko ja pikkupulla. Sijoitin ne kuvakansiossa eri aukeamille. MUNA -sanalle valikoitui kuvat valkoisesta ja ruskeasta kananmunasta. VATKATA-verbille löytyi kuvat käsivispilällä ja sähkövatkaimella vatkaamisesta. TAIKINA-sanaa vastaa kaksi kuvaa, koska vaalean taikinapallon hahmottaminen yhdestä kuvakulmasta oli mielestäni vaikeaa. PAISTAA-sanan kohdalla pohdin sen lapsille tuomaa mielleyhtymää liedellä paistamisesta. Valitsin sanalle kaksi kuvaa: Sähkölieden uuni ja kuva lapsesta, joka laittaa pullapeltiä uuniin. Koska LEIPOA-viittoma kuvaa taikinan kaulimista, lähin siihen sopiva kuva löytyi pitkopullan pötkön kaksin käsin pyörittelystä työpöydällä. NEUVOA-teonsanalle vastaavan kuvan löytäminen oli haasteellista. Kuvien löytämisen ollessa hankalaa, pohdin jopa piirtämisen mahdollisuutta, josta kuitenkin luovuin. Löytyi torumiskuva, joka vastasi laulussa (Pulla-laulu1) esitettyä viittomaa sormen heristelystä. (Tämä viittoma todettiin myöhemmin virheelliseksi.) TAIKINA- sanalle löysin kaksi sopivaa kuvaa: taikinan vaivaus pöydällä ja kulhossa. MAKOSA ja MAUKAS -sanoille valitsin saman viittoman. Laulun viimeinen sanaan MAISTUA koko laulu huipentuu *"maukkahalta maistuu."* sanan venyessä pitkäksi. Leivontavalmistelut ovat tuottaneet tuloksen syötävän maistuvan pullan. Valitsinkin MAISTUU -sanalle viittoman SYÖDÄ, joka tehdään vuoroin käsiä suuhun ohjaten. Valintani ei miellyttänyt minua enää siinä vaiheessa, kun sanastotestilomakeeseen valitsin sopivia sanoja. Testissä oppilaan oletetaan tunnistavan SYÖDÄ kuva MAISTAA- tai MAISTUA -sanaksi laulun sanoituksen mukaisesti. Ne eivät kuitenkaan ole synonyymejä keskenään. Kuitenkin kun ajatellaan, että Suomi-koulun lapset eivät entuudestaan tunne viittomia, niin nyt heille SYÖDÄ-viittoma on suomeksi MAISTAA tai MAISTUA. Viittomakielisesti se on väärin opetettu. Olisi pitänyt löytää sopivampi viittoma tuolle maistua sanalle, mutta laulussahan se on osa sanoitusta *"maukkahalta maistuu."* MAISTUA-viittomana olisi voinut olla etusormella tehtävä suupielestä vedettävä liike, mutta motorisesti se olisi vaativampi. Muokkasin valitsemani kuvat kuvakansion sivukokoon sopiviksi (11X15), jonka jälkeen tulostin ne, leikkasin kuvat irti saksilla ja liimasin ne kuvakansioon laulun sanojen mukaiseen järjestykseen. Sijoitin kuvat niin, että yhdellä aukemalla näkyy aina vain yksi kuva.

6.2 Testilomake

Testilomakkeen (LIITE 4) laadin excel-taulukkoon. Lomakkeen vasempaan reunaan kirjasin allekkain Pulla-laulusta poimitut kymmenen viitottua sanaa: *pulla, leipoa, neuvoa, jauhot, muna, vatkata, taikina, uuni, paistaa, maistaa*. Lomakkeen yläosan jaoin kuuteen sarakkeeseen ja niiden yläpuolelle jäi tilaa merkitä kunkin koehenkilön nimi tai tunnuskoodille. Merkintätavan vastuun jätin testaavalle opettajalle. Lomakkeeseen, tunnistettavan sanan viereen olin valmiiksi kirjoittanut vastausvaihtoehdot: *kyllä/ei*. Testaajan tehtävänä oli ympyröidä testattavan antama vastaus: *kyllä*, kun vastaus oli oikein *ei* merkitsi väärää vastausta. Lomakkeen alaosaan olin varannut tilaa testaajan kokeen aikana tekemiin lisähuomioihin. Pyrin tekemään lomakkeesta helppokäyttöisen, jotta vastausten merkitseminen testitilanteessa kävisi nopeasti. Lomakkeen käyttöohjeet löytyivät kuvakansion alusta.

Testilomakkeen täyttöohjeet

Kyllä-vastaus:

-sanan ei tarvitse olla perusmuodossa. Monikko on myös oikea vastaus.

Testilomakkeen tiedot:

-päivämäärä

-testattavan nimi/nimimerkki

-vastaus: *kyllä/ei* (ympyröiden)

-huomiot testitilanteessa

Ohjeet testikysymyksiin:

Testaajan kysymyksen tulee olla neutraali, ei ohjaileva. Testaajan esittäessä kuvaa, hän kysyy: *Mikä tämä on?* Kun kuvassa on esine. *Mitä tässä tehdään?* Kun kuva esittää tekemistä. Tarvittaessa kysymys voi olla englanniksi.

Valitsin kysymyslauseen *-Mikä tämä on?* Lause on mahdollisimman neutraali. Se ei ohjaa testattavaa oikeaan vastaukseen, mutta kuitenkin antaa vihjeen nimetä näytettävä esine. Kuvaan, jossa toivotaan teon sanaa kuten esim. VATKATA valitsin kysymyslauseen: *Mitä tässä tehdään?* Myös *Mitä hän tekee?* olisi voinut olla hyvä valinta. Kuitenkaan valmiita kysymyksiä miettiessäni, tarkoitukseni ei ollut kahlita testaavaa henkilöä ohjeisiini. Koska testin tekijänä tuli toimimaan oma opettaja asiantuntija tehtävässään, niin tiesin hänen osaavan toimia tilanteen vaatimusten mukaisesti oikein. Myös oppilaan kotikielitausta oli huomioitava testaustilanteessa.

Englanninkieltä äidinkielenään käyttävän oppilaan kohdalla, testi tuli suorittaa englanniksi. Kysymykset oli mahdollista tehdä suomeksi ja englanniksi vaihdellen. Testiohjeet toimivat suuntaa antavina kuten itse testikin. Tavoitteenani oli saada kehittämistyölleni aineistoa, jota tarkastelemalla voidaan nähdä tukiviittomien vaikutusta kaksikielisten Suomi-koulun oppilaiden suomen kielen oppimiseen.

6.3 Tutkimusjoukko

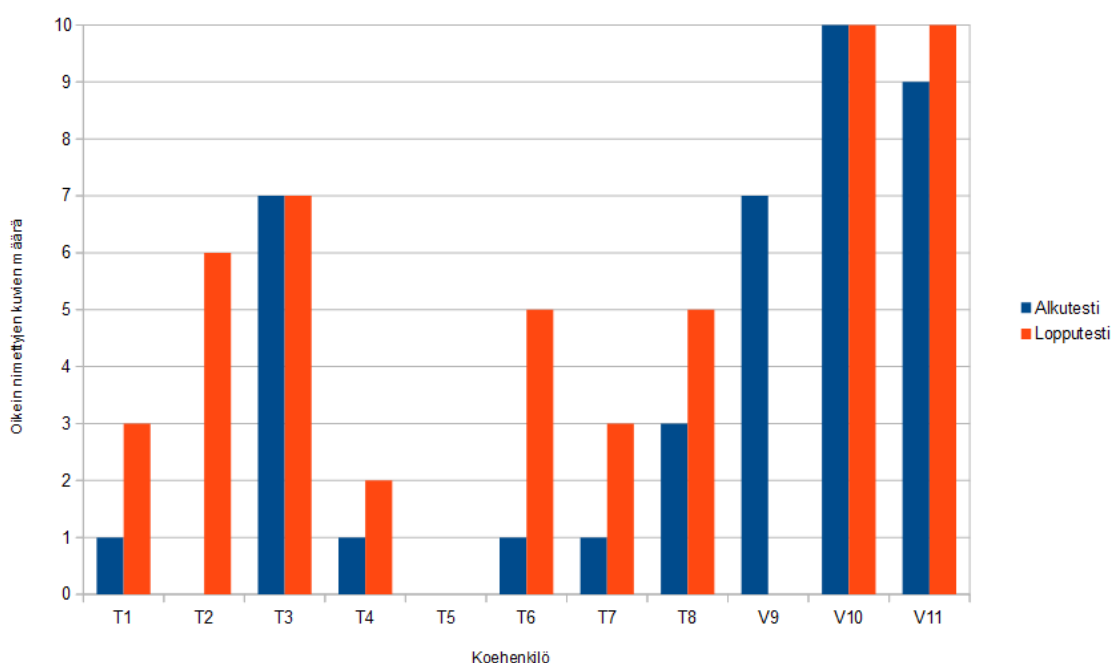
Tutkimusryhmät muodostettiin siten, että syksyllä 2016 kaikki Suomi-koulun aloittavat oppilaat olivat mukana. Vanhemmilta saatiin suostumus lasten tutkimukseen osallistumisesta. Oppilaita oli yhteensä 11 ja heidän ikäjakaumansa oli 5 - 12-vuotta. Portlandin Suomi-koulussa luokat muodostetaan iän mukaan: On pienten ja isojen luokka. Syksyllä 2016 pienten luokan opettajana toimi Pirjo Brooks ja isojen opetuksesta vastasi Marjo Northup. Kaksi tutkimusryhmää oli helpointa muodostaa luokkajaon mukaan. Pienten luokasta tuli testiryhmä, jota merkitsen tutkimusaineistossani T-kirjaimella. He lauloivat Pulla-laulua viittomat mukana. Isojen luokan oppilaat kuuluivat vertailuryhmään. Heidän ryhmäkoodiinsa on V-kirjain. Heidän luokassaan Pulla-laulua laulettiin ilman viittomia.

6.4 Tutkimuksen vaiheet

Tutkimuksen alkaessa kartoitettiin kaikkien oppilaiden suomen kielen lähtötaso sanastokokeella, josta käytän tässä myös nimeä sanastotesti. Luokan oma opettaja teki alkutestin käyttäen valmistamaani testiaineistoa, joka käsittää kymmenen valittua sanaa Pulla-laulusta lomakkeessa listattuna sekä kuvina kierrekansiossa. Kukin oppilas suoritti sanastotestin yksilöllisesti oman opettajan johdolla. Koe tehtiin testi- ja verrokkiryhmälle. Testitilanteessa koehenkilön tuli nimetä näytetty kuva samalla opettaja ympyröidessä edessään olevasta lomakkeesta *kyllä*- tai *ei*-sanalla. *Kyllä* tarkoitti koehenkilön oikein nimeämää kuvaa. Kun alkutesti oli tehty kaikille oppilaille, alkoi testiryhmä laulaa Pulla-laulua viittomin laulutuokioissaan. Vertaisryhmä ei käyttänyt viittomia lainkaan. He lauloivat opettajajohtoisesti samaa laulua isojen luokassa. Suomi-koulun kokoontumisia oli lukuvuoden 2016-2017 aikana 10 kertaa,

joka toinen lauantai. Sama sanastotesti toistettiin tutkimusjakson loputtua keväällä 2017. Tutkimusjakso kesti kaiken kaikkiaan seitsemän kuukautta.

Alla olevassa pylväsdiagrammissa kuvataan suomen kielen sanastotestin tuloksia. Sininen on lähtötilanne ja punainen on lopputilanne. T1 - T8 ovat testiryhmän jäseniä, jotka käyttivät tukiviittomia laulaessaan. Testiryhmänä oli Suomi-koulun pienten luokka: 5 - 8-vuotiaat. V1 - V11 ovat verrokkiryhmän jäseniä, jotka lauloivat ilman viittomia. Verrokkiryhmänä oli isojen luokka: 9 – 13 -vuotiaat oppilaat. Tukiviittomin laulava testiryhmä säilyi kooltaan lähes samana koko tutkimusjakson ajan, sen sijaan verrokkiryhmä pieneni merkittävästi. Koulun alkaessa (syksy 2016) vertaisryhmässä oli viisi oppilasta ja vuoden loppuun mennessä ryhmä oli supistunut kolmeen. Keväällä 2017 lopputestitulanteessa heitä oli enää kaksi oppilasta paikalla.

KUVIO 1. Suomen kielen kehittyminen: Miten testi- ja verrokkiryhmässä opittiin kymmenen suomen kielen sanaa tukiviittotun laulujakson aikana? (Tx = testihenkilö, Vx = verrokkihenkilö).

Alkutestituloksista on nähtävissä, että suomen kielen sanavarasto on karttunut testiryhmän oppilailla, joiden lähtötaso on heikko. Neljä testiryhmän oppilasta osasi alkutilanteessa yhden sanan, joka oli MUNA tai PULLA. Lopputestissä heistä osa tunnisti jo seitsemän suomen kielen sanaa. Sanastotestissä ilmeni,

että testiryhmän 6-vuotias kotikieleltään englantia puhuva oppilas sekoitti samalta kuullostavat sanat: PULLA oli PUNA ja LEIPOA oli LEIJONA. Verrokkiryhmän oppilaat olivat vanhempia ja heidän suomen kielen taitonsa nähdään hyväksi jo alkutilanteessa.

7 POHDINTAA

7.1 Tukiviitotun opetusmateriaalin käyttökokemuksia

Pulla-laulun sanastotestin alkukartoituksesta oli nähtävissä testiryhmän alkutilanteessa kielitaidoltaan heikkojen oppilaiden edistyminen. He ovat 5 - 6-vuotiaita ja heidän kotikieli on englanti. Tukiviitottu laulu edisti näiden oppilaiden suomen kielen oppimista eniten. Vaikuttaa siltä, että alunperin alakouluikäisille tarkoitettu Pulla-laulu on varhaiskasvatusikäisille sopiva suomen kielen opetusmateriaali. Verrokkiryhmässä 9 - 13-vuotiaita oppilasmäärä oli pienempi ja supistui entisestään kahteen oppilaaseen. Sattumalta lähes jokaisen verrokkiryhmäläisen kotikieli oli suomi, mikä näkyy alkutestin hyvistä tuloksista. Brooks kertookin Suomi-koululaisten ikärakenteen painottuvan ala-asteikäisiin. Teini-ikää lähestyvät lapset eivät ole yhtä aktiivisia, koska USA:ssa koulupäivät ovat pitkiä. Lauantaisin, jolloin Suomi-koulu kokoontuu, vanhemmat oppilaat jäävät mieluummin kotiin. (Brooks 2017.)

Pulla-lauluvideon käyttö koettiin oppimista edistävänä ja innostavana. Opettajalta, oppilailta ja kotoa saatu palaute oli myönteistä. Brooks kertoo, että oppilaat osallistuivat innoissaan Pulla-lauluhetkeen. Kissan näkeminen videolla oli odotetuin kohta. Lapset, joilla oli keskittymisvaikeuksia, rauhoittuivat lauluvideon ajaksi. (Brooks 2017.) Kahden Suomi-koulun oppilaan äiti kertoo palautekirjeessään, kuinka kotonakin lapset laulavat hartaasti viittoen sanan MAUKAS. (Heddy 2017.) Portlandin Suomi-koulu on esittänyt toiveen saada jatkossakin tukiviitottuja lauluvideoita. Näin onkin jo tapahtunut. Valmistin tukiviitotun ystävyyslaulun *Minun ystäväni on kuin villasukka* koulun Suomi 100-juhliin. Opinnäytetyön varjolla syntyneitä laulumateriaaleja olen hyödyntänyt myös omassa koulussani lievästi kehitysvammaisten lasten parissa. Materiaalia on hyödynnetty muissakin luokissa

esimerkiksi keskiasteisesti kehitysvammaisten TAO-oppilaiden parissa. Oppilaani ovat entistä innostuneemmin laulaneet viittoen kun tuttu aikuinen esiintyy videolla.

Suomi-koulussa opetusmateriaalin käyttö muistitikulta toimi parhaiten, koska koulu toimii kirkon alakerran monitoimitilassa puutteellisten internet-yhteyksien päässä. Opetusmateriaalin toimitus Suomi-koululle tapahtui kiireellä, jotta muistitikulle tallennettu opetusmateriaali ehti työntilaajana toimineen Pirjo Brooksinkin matkaan ja saatiin heti lukuvuoden 2016 alkaessa koulun käyttöön. Kun vasta marraskuussa 2016 esitin valmistamani laulu-videon Humanistisen ammattikorkeakoulun lehtori Zita Kobor-Laitiselle, niin jälkikäteen huomattujen viittomien virheellisyyden korjaaminen osoittautui vaikeaksi. Vaikka tiedotin Suomi-koulua heti virheestä ja toimitin uuden Pulla-laulu 2 -version Google-drive -linkkinä Suomi-kouluun kahdelle henkilölle, niin korjattu opetusmateriaali ei istunut Suomi-koulun käyttöön. Asia ilmeni minulle myöhemmin Brooksinkin kanssa käydyssä palautekeskustelussa syksyllä 2017. Virheellisillä viittomilla ei tuntunut olevan merkitystä kokonaisuuden kanssa. Suomi-koulussa ei oltu huomioitu korjausta lainkaan. Opin kuitenkin, että ennen tuotteen lopullista julkaisua on tarkastusprosessi kaikkien osapuolten kanssa tärkeä.

7.2 Testimateriaalin käyttökokemuksia ja kehittämisideoita

Suomi-koulun oppilaiden suomen kielen sanaston kehitystä kartoitettiin testillä, jossa oppilaat oli jaettu testi- ja verrokkiryhmään koulun luokkajaon mukaisesti koulun normaalin toiminnan takaamiseksi. Kuitenkin kertyneen tiedonkeruuaineiston luottamuksellisuus kärsii ryhmittelystä, koska testiryhmä muodostui pienistä ja verrokkiryhmä taas isoista oppilaista. Tulosten luottamuksellisuutta vähentää entisestään pieneksi kutistunut verrokkiryhmä. Sen sijaan koululaisten suomen kielen sanaston alkukartoituksen tulokset ovat merkittävät, koska aiempaa sanastokartoitusta ei oltu koskaan tehty ja tulos yllätti, kuinka vähän oppilaat osasivat suomea. Viitotun laulujakson lopussa sanastotaidoissa nähtiin huima kehitys. Sanastotesti ei valaissut suomea kotikielensä puhuvien oppilaiden kehitystä, koska he ylsivät maksimitulokseen jo alkukartoituksessa. Tuloksia tulkitessa on huomioitava, että valmistamaani opetusmateriaalia käytettiin vain testiryhmässä. Vertailuryhmän oppilaat lauloivat oman opettajan johdolla, mikä herättää kysymyksen, oliko videon mukana laulaminen innostavampaa. Oppimistilanne olisi

ollut tasavertaisempi, jos molemmille testiin osallistuville ryhmille olisi tarjottu sama lauluvideo, verrokkiryhmälle vain ilman tukiviittomia. Myös laulun valinnassa tulisi huomioida oppilaiden ikä. Ehkä yläasteen oppilaita kiinnostaisi suomalaisen huippuartistin laulu.

Sanastotestiin liitetty kuvakansio kierrekirjasena toimi hyvin Suomi-koulun koetilanteessa. Havaitsin myöhemmin, että kuvakansion voisi toteuttaa myös esim. tablettikuvina valmistaessani kuvakansiosta esittelyvideota. Sanastotestissä ilmeni, että eräs testiryhmän oppilas sekoitti samalta kuullostavat sanat. Oppilaan vahva englannin kielitaito saattaa vaikuttaa hänen suomenkielisten sanojen muistamiseen. Mielleyhtymä sanan PULLA ääntämistavasta sanaan PUNA on voinut vaikuttaa sekaannukseen. PULLA-viittoman visuaalisen tuen olisi luullut auttavan häntä huomaamaan PULLA- ja PUNA-sanat merkityksen eron. Ehkä hän vielä varhaiskehitysvaiheessa esikouluiäisenä ei ole osannut hyödyntää viittoman antamaa visuaalista vihjettä. Testiä laatiessa onkin tärkeätä huomioida lapsen vahvemman kielen vaikutus uuteen kieleen. Opettajana olen havainnut lerityisesti maahanmuuttajaoppilailla vaikeuden suomen kielen kaksoiskonsonantin oppimisessa. Heillä kotikieli vaikeuttaa merkittävästi ympäristön käyttökielen omaksumista. Koska kielivaikeus voi estää samalta kuullostavien sanojen erottamisen, niin viittomia vastaavien puhesanojen tulee erottua selvästi toisistaan. (von Tetzchner & Martinsen. 2010, s. 210).

Opinnäytetyössä olen perehtynyt viittomien merkitykseen kielen oppimisessa lauletaessa tukiviittomin. Jatkossa olisi tärkeää huomioida, mikä osuus musiikilla on tässä oppimistavassa. Musiikin on todettu aktivoivan aivojen oikeaa puolta tukien näin ilmaisullisen luovuuden käynnistymistä (Vuorinen 2001, 168). Vaikuttavatko viittomat ihmisen oikeaan aivopuoliskoon kuten musiikki? Kasvaako näin viitotun laulun merkitys kielen oppimisen keinona entisestään? Nyt jo vieraiden kielten oppimiseen haetaan apua musiikin keinoin, sillä rytmisten menetelmien käytöstä ja itsensä ilmaisemisesta äänen ja kehon avulla on saatu hyviä kokemuksia monen ikäisten ja erilaisten oppijoiden opetuksessa (Veirto, 2016).

7.3 Tukiviittomien mahdollisuudet tulevaisuudessa

Kaksikieliseksi ei kasveta itsestään (Huhtinen 2016, 13). Opinnäytetyössä on todettu ulkosuomalaisten lasten suomen kielen oppimisen haasteet ympäristön kielen vaikutuspiirissä (Wijkamp, Gerritsen, Bonder, Haisma & van der Schans 2010, 274) ja henkilökohtaisen kielen oppimispolun vuoksi (Opetushallitus 2015). Viittomien käytöstä kielen oppimisen tukena löytyy runsaasti myönteistä tietoperustaa erityisoppilaiden parissa. Myös yleisopetuksessa on saatu hyviä kokemuksia niiden käytöstä. Nyt Portlandin Suomi-koulussa toteutettu kehittämistyö vahvistaa viittomien merkitystä toimia yhtenä kielen oppimisen keinona. Nykyaikana opettajat työskentelevät monikulttuuristen oppilaiden parissa toteuttaen yksilöä korostavaa opetussuunnitelmaa. Tukiviittomilla voidaan lisätä yleisopetuksen oppimisympäristön monimuotoisuutta ja voidaan auttaa kielivähemmistössä eläviä lapsia sopeutumisessa yhteiskuntaan.

Opinnäytetyön työstövaihe avasi minulle uusia näkökulmia aiheesta syntyneiden keskustelujen kautta. Työyhteisössäni Postipuun koulussa aihe herätti mielenkiintoa juuri kaksikielisyyden ja maahanmuuton ajankohtaisuuden vuoksi. Tutkimustietomateriaalikin kasvoi käytyjen dialogien myötä. Erään välituntikeskustelun aikana sain kuulla Ruotsissa tehdystä viittomien käyttökokeilusta yleisopetuksessa, mikä luo valoa viittomien tulevaisuudelle toimia myös uutena työskentelytapana oppilaan itsenäisessä työskentelyssä, oppilaiden keskinäisessä kommunikoinnissa audiitiivisesti painottuneen ilmaisutavan vaihtoehtona erityisesti koulumelun vähentäjänä (Pehrsson, 2010, 21 - 23).

Ongelmana on, miten viittomien käyttö saadaan siirrettyä myös yleisopetukseen. Tulisi lisätä tietoutta opetuskäyttöön löytyvistä viittomista opetusmateriaaleista ja kunnan tarjoamista viittomakielen kursseista esimerkiksi opettajien koulutuspäivillä. Koska koululaisille toivotaan lisää iltapäiväkerhotoimintaa, niin tulkit voisivat tarjoutua koulukerhon vetäjiksi. Myös kouluhenkilökunnalle järjestetyt muutaman tunnin viittomakurssit olisivat tervetulleita. Kouluni rehtori on estänytkin minulle toiveen henkilökunnan koulukäyttöön sopivien viittomien opetuksesta. Koska tunnen hyvin kouluni tarpeet, niin tiedän kartoittamattakin mitä viittomia tulisi opettaa henkilökunnalle. Olisiko *viittomien käytön ohjaaja* hyvä työnimike tulkille, joka laatiin koululle viittomispaketin. Ensin hän kartoittaa tilanteet, joissa on viittomista hyötyä ja

opettaa henkilökunnalle ja oppilaille tärkeäksi katsomansa viittomat. Esimerkiksi uimahallikäynneillä ja liikuntatunneilla osattaisiin käyttää viittomia, jotka takaavat oppilaiden turvallisuuden ja yleensä tiedon perille menon.

Kieltä tulee kehittää eri aistikanavien kautta (Pehrsson 2010. 28). Nykymaailma on hyvin visuaalisesti painottunut. Joku oppii kuulon joku näön kautta kun taas taktiilioppija hyötyy käden taidon tehtävistä (Bourgogne 2013, 161). Viittomat monikanavaisena oppimistapana sopivat erityisesti taktiilioppijoille ja visuaalisille oppilaille sekä kaksikielisille lapsille Suomi-kouluissa, valmistavilla luokilla ja maahanmuuttokeskuksissa. Hyviä visuaalisia opetusmetodeja onkin jo käytössä kuten esimerkiksi kuvakommunikaatiomenetelmä. Tukiviitotussa puheessa vielä useammat aistit aktivoituvat. Siinä tuntoaisti ja koko keho toimivat aistitiedon vastaanottokanavina (Lahtinen 2016, 6) ja kun puhe muutetaan lauluksi aistien käyttöalue laajenee entisestään.

LÄHTEET

Ahonen, T., Aro, T., Ketonen, R. & Siiskonen, T. (2004). Joko se puhuu? Kielen kehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Kustantaja??

Alantie, S., Korpjaakko-Huuhka, A. & Rantala, L. 2017. Englannin kielen vaikutuksia kuusivuotiaiden suomea ja englantia omaksuvien lasten sammakkotarinoissa. Puhe ja kieli, 37, 24 ???

Bourgogne, Annika. 2013. Be bilingual. Practical ideas for multilingual families. Annika Bourgogne.

Brooks, Pirjo. Henkilökohtainen tiedonanto: 22. - 24.9.2016, 26.6.2017, 19.12.2017

Google kuvahaku 2017. <https://www.google.fi/imghp?hl=fi&tbm=isch&source=hp&biw=1142&bih=597&ei=7tfuWtvFFMHAsgHx9pKYAQ>

Härkönen, Anni 2017. Kaupungit keräävät maahanmuuttajat. Helsingin sanomat A-osa 21.7.2017. Sanoma Media Finland Oy.

HS Sanakirja 2018. Viitattu 6.5.2018. <http://www.sanakirja.org/search.php?q=sequential&l=3&l2=17>.

Huhtinen, Heini 2016. Kaksikielisyys on mahdollisuus, ei itsestäänselvyys. Kielikello 4/2016. Kotimaisten kielten keskus.

Huhtanen, Kristina 2014. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät. 3. painos. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Kurhila, Salla 2017. Miten tuemme lapsen monikielisyyttä? Viitattu 6.5.2018. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/suomi-koulut/prime104.aspx

Kuurojen Liitto ry. 2010. Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma. Kuurojen Liitto ry/Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

Kuurojen Liitto ry. 2013. Suvi. Suomen viittomakielten verkkosanakirja. Viitattu 6.5.2018. <http://suvi.viittomat.net/wordsearch.php>

Lahtinen, Riitta 2016. Kosketuksella oppimaan -sosiaalishaptinen oppimisympäristö. Viitattu 14.3.2018. https://opijaonnistu.files.wordpress.com/2016/04/kosketuksella-oppimaan_riitta-lahtinen.pdf

Lauren, Christer 2008. Varhain monikieliseksi. Kielen oppimisen teoriaa ja käytäntöä. Oy Finn Lectura Ab.

Launonen, Kaisa 1999. Eleistä sanoihin, viittomista kieleen. Kehitysvammaliitto ry.

Opetushallitus 2015. Suomi-koulujen opetussuunnitelmasuositus 2015. Viitattu 19.2.2018. http://www.oph.fi/download/168172_Suomi-koulujen_opetussuunnitelmasuositus_2015.pdf

Opetushallitus 2016. Tiedote "Suomi-koulut ulkomailla". Viitattu 3.1.2018 http://www.oph.fi/opetushallitus/kansainvalinen_toiminta/suomi_koulut_ulkomailla

Papunet 2017. Tukiviittomat kommunikoinnissa. Päivitetty 11.8.2017. Viitattu 21.2.2018. <http://papunet.net/tietoa/tukiviittomat-kommunikoinnissa>

Pehrsson, Maths. 2010. Främjar det utvecklingen? Läs- och skrivutveckling med svenska handalfabetet och tecken som stöd. Etnografisk studie i förskoleklass. Spreadthesign och författaren, 2010 Viitattu 4.5.2018. www.spreadthesign.com

Pohjola, Erkki & Sariola, Eeva-Leena & Simola-Isaksson, Inkeri 1988. Pulla. Piiri Pieni Pyörii. Musica 1-2. 3. painos. Helsinki: Fazer.

Singleton, Nina Capone & Shulman, Brian B. 2014. Language development. Foundation, Processes and Clinical Applications. Jones & Bartlett learning.

Spread the sign 10 years. Viitattu 10.2.2018 <https://www.spreadthesign.com/se/children/>

von Tetzchner, Stephen & Martinsen, Harald 2010. Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin. Kehitysvammaliitto 3.painos. OPIKE.

Veirto, Tuija 2016. Musiikin menetelmät auttavat vieraan kielen oppimista. Yle uutiset 13.1.2016. Viitattu 6.5.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-8592607>

Vuorinen, Ilpo 2001. Tuhat tapaa opettaa. 6.painos. Vammalan kirjapaino Oy.

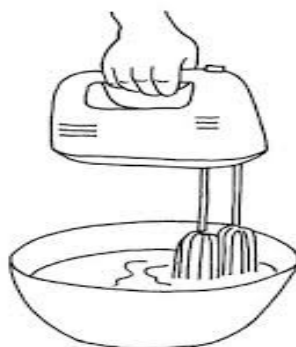
Wijkamp, Inge & Gerritsen, Betsy & Bonder, Freke & Haisma, Hinke & van der Schans Cees 2010. Sign-supported Dutch in children with severe speech and language impairments: A multiple case study. Child language Teaching and Therapy 26(3). Viitattu 20.12.2017. <http://clt.sagepub.com>

LIITTEET

LIITE 1

LIITE 2

LIITE 3

(Google kuvahaku 2017.)

LIITE 4

Pulla-laulun sanastotesti Vuosi: Kuukausi: Päivä:

	NIMI	NIMI	NIMI	NIMI	NIMI	NIMI
PULLA	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei
LEIPOA	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei
NEUVOA	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei
JAUHOT	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei
MUNA	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei
VATKATA	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei
TAIKINA	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei
UUNI	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei
PAISTAA	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei
MAISTAA	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei	kyllä / ei

Huomiot testistä: